

СПЕЦИФИКА НА СЪСТЕЗАТЕЛНИТЕ ПРАВИЛА И СПОРТНИТЕ ПОСТИЖЕНИЯ В ЛЕКОАТЛЕТИЧЕСКИТЕ ДИСЦИПЛИНИ ОТ ИГРИТЕ ЗА ДЕЦА С ИНТЕЛЕКТУАЛНИ ПРОБЛЕМИ „SPECIAL OLYMPICS”

гоц. Апостол Славчев, доктор,
Прокопис Андрегу, магистър

Ключови думи: лека атлетика, Special Olympics, постижения

В статията се разкриват същността на правилата за провеждане и нивото на спортните постижения при лекоатлетическите състезания в Special Olympics. Като отличителна страна на състезанията за Special Olympics са посочени специфичните изисквания за организиране на участниците по групи според възрастта, пола и нивото на спортното майсторство, при което го финалните надпревари се допускат всички участници и всички те получават награда за своето участие в състезанието.

Най-много участници в състезанията по лека атлетика на Special Olympics стартират в класическите дисциплини бягане на 100 м и 200 м и скок на гължина.

Различията между постиженията са най-изразени в техническите дисциплини – хвърляне, тласкане и скок на гължина, където освен двигателни качества атлетите трябва да проявят и своите технически умения.

Броят на участниците е най-малък в дисциплините изискващи по-големи функционални възможности – бяганята на 400 м, 800 м и особено на 1500 м.

Авторите предполагат, че направените констатации ще са полезни за спортната практика в утвърждаването и популяризирането на Special Olympics в България.

SPECIFICS OF THE COMPETITION RULES AND THE SPORT ACHIEVEMENTS IN THE TRACK AND FIELD EVENTS FROM THE GAMES FOR CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES „SPECIAL OLYMPICS“

assoc. prof. Apostol Slavchev PhD, Prokopis Andreu, post-graduate student

Key words: track and field, Special Olympics, achievements

The nature of the rules of conduct and the level of the sports achievements in the athletic competitions in the Special Olympics are revealed in this article. Shown as a distinctive side of the Special Olympics competitions are the specific requirements for dividing the participants in groups according to their age, gender and level of sportsmanship, and all the participants are allowed to compete on the final competition and receive an award for taking part in the competition.

Most of the participants in the track and field events of Special Olympics start at the classical events 100m and 200m, and in the long jump.

The differences between the achievements are most expressive in the field events – throwings, shot put, long jump, where besides the movement qualities, the athletes need to express their technical skills.

The number of participants is the lowest in the events, requiring larger functional abilities – running 400m and 800m and especially 1500m.

The authors suppose, that the conclusions that were made will be useful for the sports practice and in establishing and advertising the Special Olympics in Bulgaria.

Хората с увреждания са повече от 500 милиона в света. В Европейския съюз около 38 милиона са с физически, ментални или сензорни увреждания, което съставлява 10-12% от населението [1, 8].

В тази връзка голяма актуалност имат проблемите, свързани с участие и обхващане на по-широки слоеве от тази група в неравностойно положение в организирани двигателни активности и спорт,

като средство за интеграция и включване в социалния живот, както и преодоляване на обществените предразсъдъци, социалната изолация и дискриминация спрямо увреждането и различията [1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12].

След 1968 г. милиони деца и възрастни с ментални увреждания имат възможността да участват в спортната програмата „Special Olympics“ (SO), което е световно движение за тренировка и състезание (индивидуални и колективни спортове), летни и зимни игри, състезания на национално, регионално и световно ниво [13, 14].

От друга страна, популярността на Special Olympics в България, все още не е на нужното равнище. За това свидетелства и ограничаването брой участници на страната ни в лекоатлетическите международни състезания на Special Olympics. Ето защо ние считаме, че с разкриването на спецификата на подготовката и правилата за участие в тези състезания и с придобиването на по-точна представа за дисциплините и нивото на спортните постижения в тях, ще се създаде предпоставка за популяризирането на тези състезания и за създаването на система за спортна подготовка и участие в тях.

Целта на изследването ни е да се разкрие същността на правилата за провеждане на лекоатлетическите състезания и придобиване на обективна представа за характера на спортните постижения в Special Olympics.

Задачите, свързани с реализирането на така поставената цел, са:

1. Да се проучат принципите за работа с деца с отклонения в интелектуалното си развитие и начина на организиране на състезания за тях.

2. Да се разкрият специфичните особености на правилата за провеждане на лекоатлетическите състезания за деца с отклонения в интелектуалното си развитие.

3. Да се изследват спортните постижения на деца с отклонения в интелектуалното си развитие, взели участие в различните лекоатлетически дисциплини, включени в състезателната програма на Европейското първенство на Special Olympics за юноши и девойки, проведено през 2006 г. в гр. Рим, Италия.

Обект на изследване са 322 деца с интелектуални проблеми, момчета и момичета от 54 държави, взели участие в Европейското първенство на Special Olympics за юноши и девойки, проведено през 2006 г. в гр. Рим, Италия.

Предмет на изследване са правилата, по които се провеждат състезанията по лека атлетика за деца с интелектуални проблеми и спортните по-

стижения, разкриващи реалните възможности на изследваните деца в лекоатлетическите дисциплини, включени в състезанието.

Методите на изследване, които приложихме, са:

1. Проучване, анализ и обобщаване на научно-методичната литература.

2. Спортнопедагогически анализ на постиженията

3. Математико-статистическа обработка на данните

Анализ на резултатите

Анализът на лекоатлетическите дисциплини, включени в състезателната програма в Special Olympics (**таб. 1**), разкри наличието на много по-голямо разнообразие в сравнение с дисциплините по IAAF.

Това се дължи на необходимостта да се предостави възможност на децата с по-занижени възможности също да вземат участие в някаква по-достъпна форма за надпревара. С такъв характер са дисциплините: 25 м и 50 м спринт, 25 м, 50 м и 100 м спортно ходене, скок на дължина от място, хвърлянето на топка за тенис или софтбоул, и всички дисциплини с инвалидни колички. Съществуват и дисциплини, които се наричат „подготвителни“. Това са: 10 м ходене с помощно средство, хвърляне на мека топка, хвърляне на диск „фризби“, 10 м спринт с инвалидна количка.

От друга страна, от съображения за безопасност в името на здравето на участниците в игрите на Special Olympics са забранени хвърлянията на диск, чук и копие, както и овчарският и тройният скок.

Логично и оправдано е в лекоатлетическите дисциплини, включени в игрите на Special Olympics, да са в сила правила, които са различни в сравнение с правилата на IAAF. Тези различия са в две основни насоки:

1. Първите различия са по отношение на общите правила за провеждане на състезанието, които са свързани най-вече със сформиранието на определени диференцирани групи, в рамките на които се провежда състезанието в дадена дисциплина за определяне на крайния победител и реда на подреждането на състезателите в групата.

2. Вторият вид различия са при изискванията на правилата на състезанието в отделните дисциплини, които по своя характер най-общо облекчават изпълнението на техниката в дисциплините с ходене и хвърляне.

Анализът на спортните постижения на децата с интелектуални проблеми в лекоатлетическите дисциплини разкри следните тенденции:

Таблица 1

Официални дисциплини за състезанията по лека атлетика на Special Olympics и на ИААФ

По ИААФ	Група дисциплини	По Special Olympics
	БЯГАНИЯ	
100 м, 200 м, 400 м	Бягане на къси разстояния	25 м, 50 м, 100 м, 200 м, 400 м
800 м, 1500 м	Бягане на средни разстояния	800 м, 1500 м
3000 м, 5000 м, 10000 м	Бягане на дълги разстояния	3000 м, 5000 м, 10000 м
Полумаратон, маратон	Бягания по шосе	Полумаратон, маратон
	Крос-кънтри	
100 м пр.б., 110 м пр.б., 400 м пр.б., 3000 пр.б.	Бягания през препятствия	100 м пр.б., 110 м пр.б.
4 x 100 м, 4 x 400 м	Щафетни бягания	4x100 м, 4x400 м
5 км, 10 км, 20 км, 50 км	СПОРТНО ХОДЕНЕ	10 м с помощно средство, 25 м, 50 м, 100 м, 400 м, 800 м, 2 км
Скок на височина Овчарски скок Троен скок	СКОКОВЕ	Скок на височина Скок на дължина Скок на дължина от място
Тласкане на гюле Мятане на диск Мятане на чук Хвърляне на копие	ХВЪРЛЯНИЯ	Тласкане гюле Хвърляне на топка за тенис или софтбоул Хвърляне на диск „фризби“
Четирибой, петобой, седмобой, десетобой	МНОГОБОЙ	Петобой
	С ИНВАЛИДНИ КОЛИЧКИ	10 м, 25 м, 100 м, 200 м, 400 м, 30 м слалом, 50 м слалом, 21 м с препятствия 4 x 25 м щафета, 4 x 100 м щафета, Тласкане на гюле.

Както е показано на **фиг. 1**, налице е приоритетно насочване на атлетите за участие в традиционните класически дисциплини бягане на 100 м и 200 м и скок на дължина, както от страна на момчетата, така и при момичетата.

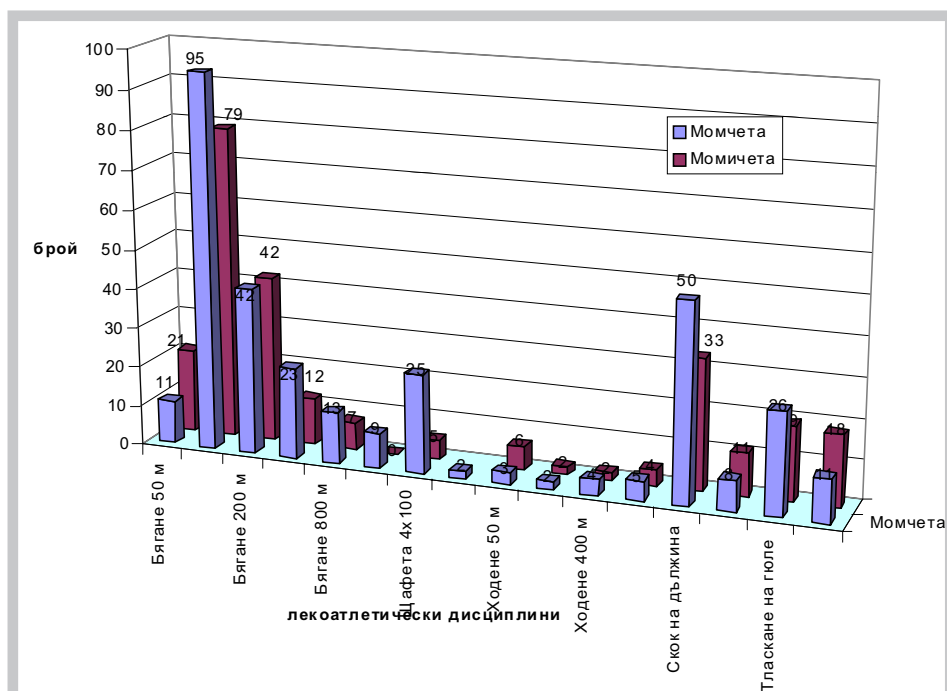
По-малък е броят на участниците в дисциплините, изискващи по-големи функционални възможности – бяганията на 400 м, 800 м и особено на 1500 м. Това може да се приеме като признак, че много малко от атлетите с умствени отклонения тренират целенасочено за развиването на способностите, свързани със издръжливостта.

В подготвителните дисциплини бягане на 50 м, ходенето и скока на дължина от място участниците са по-малко. Това може да се обясни с факта, че

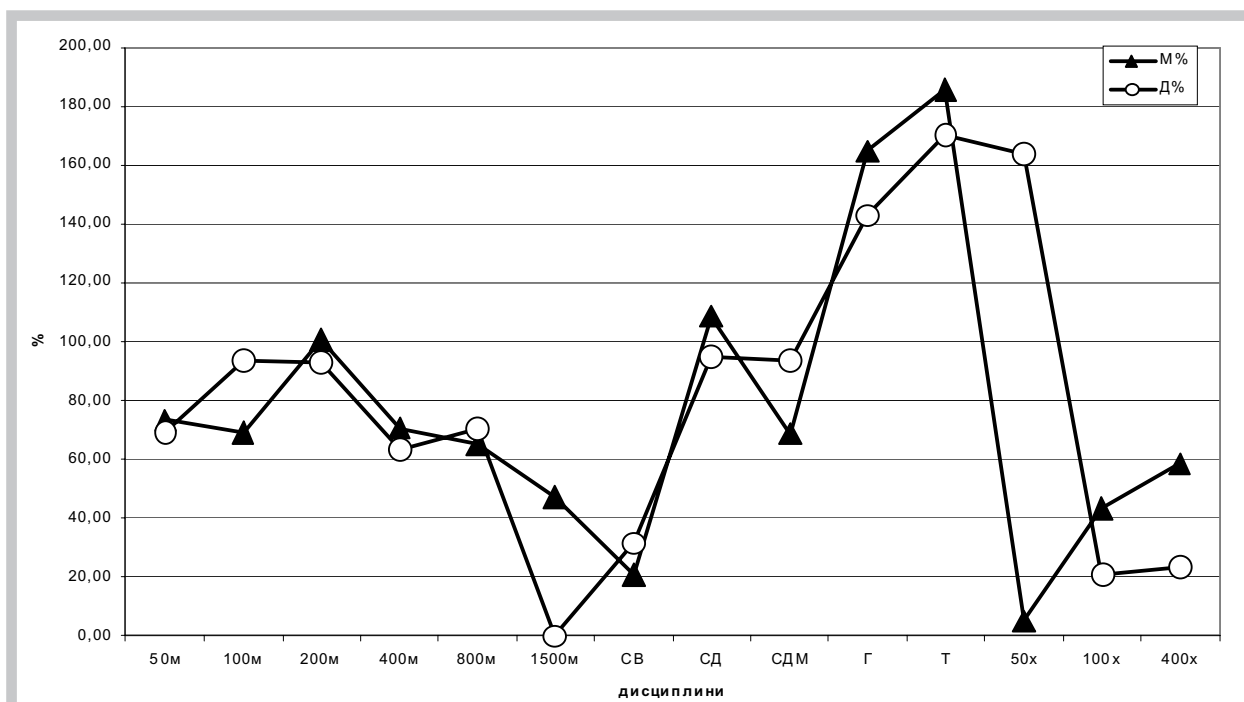
в тези дисциплини предимно се очаква да стартират деца с по-големи здравословни проблеми и естествено техният брой спрямо всички участници на Special Olympics е по-малък.

От техническите дисциплини, освен скокът на дължина, предпочитани са тласкането на гюле и хвърлянето на топка за софтбоул, докато сравнително по-сложната от към двигателни действия дисциплина скок на височина вероятно представлява трудност за децата с интелектуални проблеми.

На **фиг. 2** са образно представени относителната стойност на разликата между най-доброто и най-слабото постижение в изследваните дисциплини. Така се придобива реална представа кои лекоатлетически дисциплини са еднакво достъпни за

Фиг. 1. Разпределение на участниците по дисциплини

Фиг. 2. Относителна стойност на разликата между крайните постижения

повечето участници и в кои дисциплини е налице най-изразено различия между постиженията.

Вижда се, че различията между постиженията са най-изразени в техническите дисциплини – хвърляне, тласкане и скок на дължина, където освен двигателни качества атлетите трябва да проявят и своите технически умения, което вероятно не е по възможностите на част от децата с проблеми в интелектуалните възможности.

На второ място по изразеност на различията на постиженията се наблюдава при спринтовите дисциплини – бягане на 100, 200 и 400 м. Това, според нас, се дължи, от една страна, на големия брой участници в тези дисциплини, както и на факта, че голяма част от тях поради слаба подготовка са се насочили да стартират в по-кратките по продължителност на натоварване спринтови дисциплини, без да имат нужните качества за изява в тях.

С най-малки различия са постиженията в дисциплините 1500 м и скок височина, където броят на участниците е по-малък и, където за да участват в тях състезателите са водили определена подготовка, защото без нея те не биха могли да реализират каквото и да е спортен резултат.

Интересно е да се отбележи, че тези тенденции се наблюдават както при момчетата, така и при постиженията на девойките, което може да се приеме като гаранция за верността на посочените тенденции и особености на постиженията в анализирани дисциплини.

Изводи

1. Отличителна страна на състезанията за Special Olympics се явяват специфичните изисквания за организиране на участниците по групи според възрастта, пола и нивото на спортното майсторство.

2. В състезателната програма на състезанията за Special Olympics, освен традиционните дисциплини, се включват и такива, които не се срещат в списъка на ИААФ, но с тях се предоставя възможност на децата с по-занижени възможности, също да вземат участие в някаква по-достъпна форма за надпревара.

3. За разлика от квалификационните състезания при ИААФ, където се цели да се излъчат най-добрите атлети, които да продължат състезанието във финалния кръг за определяне на крайния победител, подходът на Special Olympics, продуциран от целите на самото състезание е коренно противоположен. Според него до финалните надпревари се допускат всички участници и всички те се награждават заради своето участие в състезанието.

4. С най-много участници в състезанията по лека атлетика на Special Olympics са традицион-

ните класически дисциплини бягане на 100 м и 200 м и скок на дължина, както при момчетата, така и при момичетата.

5. В дисциплините, изискващи по-големи функционални възможности – бяганята на 400 м, 800 м и особено на 1500 м, броят на участниците е най-малък.

6. Различията между постиженията са най-изразени в техническите дисциплини – хвърляне, тласкане и скок на дължина, където освен двигателни качества атлетите трябва да проявят и своите технически умения.

7. С най-малки различия са постиженията в дисциплините 1500 м и скок височина, където броят на участниците е по-малък и където, за да участват в тях състезателите трябва да са водили определена подготовка

В *заключение*, считаме, че направените констатации ще са полезни за спортната практика в утвърждаването и популяризирането на Special Olympics в България и създаването на организирана система за спортна подготовка на деца с интелектуални проблеми и по-активно участие в състезанията за тях.

Литература

1. Брискин, Ю. Организация соревнований среди спортсменов с отклонениями интеллектуального развития. ФВСТС, бр.6, Харьков, 2005.
2. Дамянова, Р., В. Гугова. Статистически методи в спорта. НСА - ИПБ, С., 1990.
3. Димитриев, А. Организация двигательной активности умственно отсталых детей. Сов. спорт, 1991.
4. Евсеев, С. Адаптивная физическая культура (цел, содержание, место в системе знаний о человеке). – ТПФК, №1, 1998.
5. Евсеев, С., Л. Шапкина. Адаптивная физическая культура. Уч. пособие. М., 2000.
6. Забрамная, С. Психолого-педагогическая диагностика умственного развития детей. Просвещение, М., 1995.
7. Курамшин, Ю. Координационные способности и методика их развития. Педагогика физической культуры, СПб., 1999.
8. Николова, М. Спорт и адаптирана физическа активност за хора с увреждания. НСА, С., 2006.
9. Сермеев, Б. Особенности физического воспитания аномальных детей. – Дефектология, №3, 1984.
10. Славчев, А., Й. Йотов. Правилосзнание в леката атлетика. Състезания в ученическа възраст. В.Т., 2002.
11. Спешъл Олимпикс. Атлетика. Програма за спортни умения- преводно издание, С., 1995.
12. Шапкина, Л. Средства адаптивной физической культуры. М., 2001.
13. <http://www.specialolympicsevg.org/games.php>.
14. <http://www.specialolympics.org>.

Рецензент: доц. Стефан Стойков, гпн